תורה אור

הושע ו דכתיב °גלעד קרית פועלי און עקובה מדם מאי עקובה מדם א"ר אלעזר שהיו עוקבין להרוג נפשות, ומאי שנא מהאי גיסא ומהאי גיסא דמרחקי ומאי שנא מציעאי דמקרבי אמר אביי בשכם נמי שכיחי רוצחים דכתיב
שם °וכחכי איש גדודים חבר כהנים דרך ירצחו שכמה וגו' מאי חבר כהנים א"ר אלעזר שהיו מתחברין להרוג נפשות ככהנים הללו שמתחברין לחלוק תרומות בבית הגרנות
במדבר לה ותו ליכא והא כתיב °ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר אמר אביי *הללו (א) קולטות בין לדעת בין שלא לדעת, הללו: לדעת קולטות, שלא לדעת אינן קולטות. *וחברון עיר מקלט
שופטים א הוא והכתיב °ויתנו לכלב את חברון כאשר
יהושע כא דבר משה אמר אביי *פרוודהא דכתיב °ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב בן יפנה
שם יט וקדש עיר מקלט הוא והכתיב °וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת [וגו'] וקדש ואדרעי ועין חצור *ותניא ערים הללו אין עושין אותן לא טירין קטנים ולא כרכים גדולים אלא עיירות בינוניות *אמר רב יוסף תרתי קדש הואי אמר רב אשי כגון סליקום ואקרא דסליקום. גופא ערים הללו אין עושין אותן לא טירין קטנים ולא כרכין גדולים אלא עיירות בינוניות, *ואין מושיבין אותן אלא במקום מים ואם אין שם מים מביאין להם מים, ואין מושיבין אותן אלא במקום שווקים, ואין מושיבין אותן אלא במקום אוכלוסין, נתמעטו אוכלוסיהן מוסיפין עליהן, נתמעטו דיוריהן מביאין להם כהנים לוים וישראלים, ואין מוכרין בהן לא כלי זיין ולא כלי מצודה דברי רבי נחמיה, וחכמים מתירין, ושוין שאין פורסין בתוכן מצודות ואין מפשילין לתוכן חבלים כדי שלא תהא רגל גואל הדם מצויה שם א"ר יצחק מאי קרא °ונס אל אחת מן הערים האל וחי - עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי - עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא *אמר ר' זעירא מכאן שלא ישנה אדם *לתלמיד שאינו הגון א"ר יוחנן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו, איני והא א"ר יוחנן מנין לדברי תורה שהן קולטין שנאמר °את בצר במדבר וגו' [וכתיב בתריה] °וזאת התורה לא קשיא הא בעידנא דעסיק בה הא בעידנא דלא עסיק בה ואי בעית אימא מאי קולטין ממלאך המות °כי הא דרב חסדא הוה יתיב וגריס בבי רב ולא הוה קא יכול שליחא [דמלאכא דמותא] למיקרב לגביה דלא הוה שתיק פומיה מגירסא סליק ויתיב אארזא דבי רב, פקע ארזא ושתיק ויכיל ליה. א"ר תנחום בר חנילאי מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחלה מפני שהוא פתח בהצלה תחלה שנאמר °וישמע ראובן ויצילהו מידם דרש רבי שמלאי מאי דכתיב °אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה [שמש] אמר לו הקב"ה למשה הזרח שמש לרוצחים איכא דאמרי א"ל הזרחת שמש לרוצחים, דרש רבי סימאי מאי דכתיב °אוהב כסף לא ישבע כסף ומי אוהב בהמון לא תבואה אוהב כסף לא ישבע כסף זה משה רבינו שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען ואמר מצוה שבאה לידי אקיימנה ומי אוהב בהמון לא תבואה למי נאה ללמד בהמון, מי שכל תבואה שלו והיינו *דא"ר אלעזר מאי דכתיב °מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה (ללמד) [למלל] גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו ורבנן ואיתימא רבה בר מרי אמר מי אוהב בהמון לו תבואה כל האוהב *(למלמד) בהמון לו תבואה - יהבו ביה רבנן עינייהו ברבא בריה דרבה (סימן אשי ללמוד רבינא ללמד) רב אשי אמר כל האוהב ללמוד בהמון, לו תבואה והיינו *דא"ר יוסי בר' חנינא מאי דכתיב °חרב אל הבדים ונואלו - חרב על צוארי שונאיהם של ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד ולא עוד אלא שמטפשין כתיב הכא ונואלו וכתיב התם °אשר נואלנו ולא עוד אלא שחוטאין שנאמר ואשר חטאנו ואיבעית אימא מהכא °נואלו שרי צוען רבינא אמר כל האוהב ללמד בהמון לו תבואה והיינו דאמר *רבי הרבה תורה למדתי מרבותי ומחבירי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולן. א"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב °עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלם מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה שערי ירושלם שהיו עוסקים בתורה וא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב °שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל, ושמחתי *אמר לו הקב"ה °כי טוב יום בחצריך מאלף - טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח: ומכוונות להם דרכים וכו': תניא *ר' אליעזר בן יעקב אומר

מקלט

עוקבין · אורבין: **מהאי גיסא ומהאי גיסא דמרחקי** · חברון וקדש רחוקות מגבולי הארץ *שני רביעי הארץ וההורג בסוף הגבול צריך לנוס רביע הארץ: **ומ"ש מציעאי דמקרבי** · ההורג בין חברון לשכם ובין שכם לקדש קרוב למקלט מיכן ומיכן: **בין לדעת בין שלא לדעת** · בין שברח שם לדעת קליטה בין [שלא] ברח שם (שלא) לדעת [קליטה] שלא היה יודע שהיא קולטת: **פרוודהא** · כפרים וחצרים הסמוכות לה ונקראות על שמה נתנו לכלב: **וערי מבצר** · כרכים גדולים שהיו בנחלת נפתלי הצדים צר וגו': **ערים הללו** · ערי מקלט: **טירין קטנים** · לפי שאין מזונות מצויין שם: **ולא כרכים גדולים** · שהכל נקבצים שם תמיד ותהא רגל גואל הדם מצויה שם ויארוב לו: **כגון סליקוס** · עיר מבצר ויש כפר סמוך הנקרא אקרא דסליקוס כך קדש העיר מבצר ועיר בינוני סמוכה לה הנקראת על שמה: **ואם אין שם מים** · כשנפלו בגורל בימי יהושע ללוים הביאו להם אמות מים אחרי כן מן הנהרות הרחוקים: **במקום שווקים** · שימצאו מזונות לקנות: **במקום אוכלוסין** · שיהו כפרים ויישוב סמוכים להם שלא יבואו גואלי הדם מרובים על העיר בחיל: **כלי זיין** · שלא יקנה גואל הדם שם זיין ויהרוג שאם יביא כלי זיין ממקומו ירגישו בו: **וכלי מצודה** · אף בהם הורגין חיות: **מאי קרא** · דמתקנינן להו לרוצחין דבר שצריכין לו: **לתלמיד שאינו הגון** · שלא יביאוהו עונותיו לידי הריגה בשוגג ויגלה דאמרי' לקמן (עמוד ב) שאין מגלי אלא ברשעים: **לימנות בהצלה תחלה** · שפתח הכתוב בו בערי מקלט תחלה: **הזרח שמש לרוצחים** · להכין להם חיותם כגון הנך מילי דלעיל: **הזרחת שמש לרוצחים** · בהבדלה זו ויפה עשית: **ללמד בהמון** · לדרוש ברבים: **שכל תבואה שלו** · שבקי במקרא במשנה ובהלכות ובאגדות: **ורבנן ואיתימא רב מרי** אמרי מי אוהב בהמון וגו' הפסוק ס"פ **לו תבואה** · התורה מחזרת עליו ועל זרעו כדאמרינן בעלמא (שבת דף כג:) האי מאן דרחים רבנן הויין ליה בנין רבנן: [**יהבו רבנן עינייהו ברבה**. שהיה אוהב תלמידי חכמים ביותר והיו לו בנים ת"ח]: **רב אשי אמר כו'**. בדרב אשי °גרסי' ללמוד בדרבינא גרסי' ללמד: **ללמוד בהמון** · עם חברים רבים: **נואלו שרי צוען** · (ב) נשאו שרי נוף · אלמא הואל כשא לחטוא: **ללמד בהמון** · מרבה תלמידים: **לו תבואה** · לפי שעל ידיהם ירבה הפלפול ונותן לב לתרץ קושיותיהם: **בחצריך** · בשביל שעריך: **מאלף עולות כו'** · מקרא כתוב אלף עולות יעלה שלמה וגו' (מלכים א ג):

מקלט

מג א מיי' פ"ח מהל' רוצח הל' ט והל' י סמג עשין עו:
מד ב ג מיי' שם הלכה ח הכל שם:
מה ד מיי' שם פ"ז הל' א סמג עשין עו:
מו ה מיי' פ"ד מהל' ת"ת הלכה א סמג עשין יב טוש"ע י"ד סימן רמו ס"ז:
מז ו מיי' פ"ו מהל' רוצח הלכה א סמג עשין עו:

נ"ל רביעית
ב"ב קכב:
ס"א הואי
[לפי מ"ש הערוך בערך פרוור ע"ש נ"ל פרוורהא בריש והעיר המוסף הערוך שבפירושו כלבון יוני מגרשי הערים וכפרים נקרא פרוור]
[תוספתא פ"ב ע"ש]
דברים ד
ג"א א"ר זירא
חולין קלג. ע"ש
שם
שם
* מו"ק כח.
בראשית לז
דברים ד
קהלת ה
הוריות יג: מגילה יח:
תהלים קו
כדפו"י ליתא
תענית ז: ברכות סג:
ירמיה נ
במדבר יב
ישעיה יט
[תענית ז' ע"ש]
תהלים קכב
שם
[שבת ל']
תהלים פד
[תוספתא פ"ב]
(ערכין לג: ע"ש)
[שם לג:]

רבינו חננאל

שנאמר גלעד קרית פועלי און עקובה מדם · א"ר אלעזר שהיו עוקבים להרוג נפשות · ובשכם נמי שכיחי רצחנים שנאמר דרך ירצחו שכמה · חבר כהנים שהיו מתחברים גדודים להרוג כחבורת כהנים על הגרנות בחילוק תרומה · ואסיק' אלו שש ערי מקלט קולטות לדעת ושלא לדעת והאי דכתיב ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר אינן קולטות אלא לדעת · חברון היתה עיר מקלט ושדה העיר וחצריה נתנו לכלב · וקדש עיר מקלט הואי והכתיב וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת [וגו'] וקדש ואדרעי · ושנינן תרתי קדש הוו · ואין עושין בערי מקלט דברים שגורמין להיות רגלו של גואל הדם מצויה שם · תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ליה מידי דתיהוי ליה חיותא · א"ר זירא מיכן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון · א"ר יוחנן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו · איני שרב גולה והאמר ר' יוחנן מנין לדברי תורה שקולטין שנאמר את בצר במדבר וכתיב וזאת התורה · ופרקינן קולטין ממלאך המות בעדנא דעסק בה כדרב חסדא דהוה גריס יתיב בבי רב ולא הוה יכול שליחא א) למיקרב גביה דלא הוה שתיק פומיה מגרסא . סליק יתיב אארזא דבי רב פקע ארזא ושתיק ויכיל ליה : אוהב כסף לא ישבע כסף זה מרע"ה שהיה אוהב המצות ולא היה שבע מהן · ומי אוהב בהמון לא תביאה · למי נאה להלן ב) בהמון מי שכל תבואת שלו והיינו דא"ר אלעזר מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו למי נאה למלל גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלתו . ג) יהבו ביה רבנן עינייהו ברבה בריה דרבא ד) : ירושלמי (סוף פירקין) ה' דברים היה הבית האחרון חסר מן הראשון שנאמר ואכבד. ה' חסר · אלו ה' דברים שהיה הבית האחרון חסר מן הראשון · ואלו הן · אש · וארון · ואורים ותומים · ושמן המשחה · ורוח הקדש · אמר אביי ת"ח צריך לפרסם עצמו · היך בר נש דחכם חדא מכילא ואזל לאתר ואינון מוקרין ליה דהוא חכם תרתי מכילי צריך למימר לון חדא מכילא אנא חכים: רב אשי אמר כל אוהב ללמוד בהמון (לא) [לו] תבואה · כרבי יוסי בר חנינא דאמר חרב (על) [אל] הבדים ונואלו · חרב על צוארי ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד ולא עוד כו' · רבינא אמר כל (האומר) [האוהב] ללמד בהמון (לא) [לו] תבואה · והיינו דאמר רבי הרבה תורה למדתי מרבותי ומחברי יותר מהן ומתלמידי יותר מכולן : עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים מי גרם להיות עומדות רגלינו במלחמה שערי ירושלים שהיו מצויינים בהלכה · וכן אמר הקב"ה לדוד טוב לי יום שאתה מתעסק בתורה בחצריך מאלף עולות

א) מלות דמלאכא דמותא ליתא בגמ' בכל הדפו"י : ב) לסלל · כך היא ג"כ גי' הערוך ערך אהוכה : ג) אולי חסר כאן וצ"ל כמ"ש בגמ' ורבנן כו' : ד) כ"ה הגירסא ג"כ בע"י :

הגהות הב"ח (א) גמ' אמר אביי הללו . נ"ב פירוש הני שש: (ב) רש"י ד"ה נואלו שרי צוען נשאו : נ"ב נשאו פרש"י נתעו :

גליון הש"ס גמ' כי הא דרב חסדא · עיין שבת דף ל ע"ב : רש"י ד"ה רב אשי וכו' גרסי' ללמוד · רצה לתרץ דלמה הקדים ראשון דברי רב אשי לדרבינא הא רבינא קשיש מיניה לזה כתב רש"י דדברי רב אשי ללמוד ודרבינא ללמד מש"ה נקט כסדר ללמוד ואח"כ ללמד :

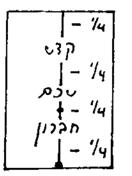

מבנה
△
הקבלות "גלעד ושכם" לפסוקים

מבנה
◇
קושיות - האם להחשיב ערים אלו (חברון וקדש) כערי מקלט

נושא
נתונים ותכונות של מקומות הראויים להיות ערי מקלט

נושא
א) תלמיד שגלה
ב) הרב שגלה
ג) דברי תורה קולטין

נושא/מבנה
△
דרשות על הפסוק "אוהב כסף לא ישבע כסף ומי אוהב בהמון לא תבואה"

מבנה
דרשות של ר' יהושע בן לוי בחשיבות לימוד תורה